

האם ניתן להציל את צרפת?

מישל גורפינקל

למקום השלישי – אחרי שיראק ומועמד הימין הקיצוני זיאן-מארי לה פן – ונפלט מהמירוץ. בסיבוב השני, כ-80 אחוזים מהבוחרים תמכו בשיראק על פני לה פן, והוא, בכסילותו, האמין שהם באמת בחרו בו.

זה מביא אותנו לבחירות 2007. תחילה נערכו הבחירות לנשיאות: הסיבוב הראשון התקיים ב-22 באפריל, וב-6 במאי נערך סיבוב ההכרעה בין שני המועמדים שזכו במרב הקולות. ואחר כך, ביוני – הבחירות לאספה הלאומית. לפני שנתיים כולם היו נשבעים שהנבחר לנשיאות יהיה המועמד השמרן, ניקולא סרקוזי, שר הפנים של צרפת, טיפוס שאינו הולך בתלם. אך מזלו של סרקוזי לא עמד לו, בעוד כוכבה של מועמדת אחרת דרך: סגולן רויאל, המושלת הסוציאליסטית מפואטו-שרנט (Poitou-Charentes) שבמערב צרפת. בראשית שנה זו, שב סרקוזי לזירה בתנופה, ואילו רויאל – חנה סר. ואז, מועמד שלישי, פרנסואה ביירו (Bayrou), איש מרכז הגון וחביב המתנסח בבחירות, אם גם שאפתן יתר על המידה, נכנס לתמונה במפתיע והיה ליריב מאיים, הן עבור סרקוזי והן עבור רויאל. מועמדו ארוכת השנים של לה פן סיבכה את המצב עוד יותר.

עד מועד פרסום המאמר, המשכו של המהלך יהיה כבר ידוע לקוראים. הם ידעו מיהם המועמדים שזכו והגיעו לסיבוב השני, ומי זכה. אך מה משמעותם של המהלכים המפתיעים? השכל הישר – לפחות באמריקה – עשוי להביא למסקנה שהצרפתים היו ויהיו הפכפכים, כפרטים וכאומה. ייתכן שאכן כך הדבר, אך עד נקודה מסוימת. אני מאמין שמתוך גחמות מעשה הבחירה בצרפת, ניתן ללמוד אודות אי-הוודאות העמוקה בה שרויה המדינה.

ספרים אודות "שקיעה לאומית" ו"משבר לאומי גובר והולך" היו לרבי-מכר בצרפת בשנים האחרונות. הראשון והחריף מביניהם הוא: La France qui tombe ("צרפת

ה בחירות בצרפת הן לעתים משעשעות למדי, בדומה לרולטה רוסית. לפני שתיים עשרה שנים, בתחילת שנת 1995, היה מובן מאליו שאדוארד בלדור (Baldour), ראש ממשלה שמרני, יירש את מקומו של הנשיא הסוציאליסט היוצא, פרנסואה מיטרן. השמאל היה מותש באותה עת, כך גם ז'אק שיראק, גוליסט שמרן וראש ממשלה לשעבר (שהתמודד בבחירות לנשיאות וכשל). ואז עלתה על המרקע תוכנית טלוויזיה סאטירית, שהציגה את שיראק כשוטה המשיב על כל שאלה שנשאל – ולא חשוב באיזה נושא, פוליטי או כלכלי – ואומר "אכלו תפוחים". באפריל 1995 ז'אק "התפוח" שיראק, ניצח הן את בלדור והן את המועמד הסוציאליסטי, ליונל ז'וספן.

מקץ שנתיים שיראק קרא לבחירות חדשות לפרלמנט, לא על מנת לפתור משבר בין הרשות המבצעת לזו המחוקקת, אלא פשוט מפני שהיה זה, מבחינתו, רגע פוליטי מתאים. מעשה שכזה, אף שהחוקה מאפשרת זאת, טרם נעשה בצרפת, והציבור לא אהב זאת. שיראק איבד את הרוב שהיה לו בפרלמנט לטובת הסוציאליסטים. ז'וספן (Jospin) היה לראש ממשלה, ומילא את תפקידו זה במשך חמש שנים.

הבחירות הבאות לנשיאות, בשנת 2002, היו מסעירות אף יותר. שיראק, ששב והציג את מועמדו לקדנציה בת 7 שנים, התמודד פעם נוספת מול ז'וספן, שעשה רושם כי הוא בטוח בניצחונו. אבל אז נכנסה למשחק שיטת שני הסיבובים. בסיבוב הראשון, חבורת מועמדים מקרב השמאל לקחה כל כך הרבה קולות מז'וספן, שהוא נדחק

מישל גורפינקל משמש בתפקיד נשיא מכון זיאן-ז'אק בפריס. גרסה אנגלית של המאמר ראתה אור בגיליון מאי 2007 של כתב העת קומנטרי, והוא מתפרסם בזאת בהסכמתו האדיבה של כתב העת והמחבר. מאמרו האחרון של מישל גורפינקל בתיב: "שמעון פרס: אין אנטישמיות בצרפת" – האומנם? ראה אור בגיליון ספט' 2002. המאמר נכתב לפני עלייתו של ניקולא סרקוזי לכס הנשיאות בפריס.

התהילה והמורשת עומדות במבחן, ובוהות הלאומית חל כרסום; מה אם החומר ממנו עשויה צרפת – המטען התרבותי המשותף והמאחד, המורשת המלכדת – מה קורה כשכל אלה מתפוררים?

זה כבר קרה בעבר. העשורים הראשונים של המאה ה-20 היו תקופה בה צרפת, ששקעה לפתע בהאטה כלכלית ודמוגרפית, ריחפה בין גאווה לאומית לבין יאוש לאומי. הדבר הגיע לשיאו באסון מוחלט שהתרחש ב-1940, עם פלישת גרמניה וכיבושה של צרפת על ידי הנאצים. למרבה המזל גרמניה הובסה על ידי בעלות הברית, ולצרפת ניתנה הזדמנות להתאושש. וכך אכן עשתה, ובמרץ רב. בשנים שבין 1950 ל-1970 דובר על הפלא היפני, על פלא גרמני, ואפילו על פלא איטלקי. צרפת הייתה פלא רביעי, מרשים לא פחות. עצמאות לאומית והשפעה לאומית שוקמו, המצב הדמוגרפי השתפר, הכלכלה שבה לפרוח. צרפת חזרה לעצמה.

למרות אותות אזהרה, כמו עלייתן בו-זמנית של החזית הלאומנית של לה פן בימין הקיצוני ושל קבוצות רדיקליות, טרוצקיסטיות ואחרות משמאל, האופטימיזם המחודש שרד למשך שני עשורים נוספים. עם זאת, מאז אמצע שנות ה-90, דברים החלו להתרופף. בהסתמך על שכתבו המחברים המתריעים שהזכרנו לעיל, ואחרים, נוכל לשרטט את דמותה של צרפת בימינו אלה.

מהפך דמוגרפי

לפני מהפכת 1789 ומלחמות נפוליון, צרפת, מדינה חקלאית עשירה מאוד, הייתה המדינה בעלת צפיפות האוכלוסין הגבוהה ביותר באירופה, כשמניין תושביה היה 27 מיליון נפש. מיד אחרי התבוסה בוטרלו, החל שיעור הילודה להצטמצם, ובשליש האחרון של המאה ה-19 הוא צנח והגיע כמעט לאפס. משנת 1800 ועד שנת 1900 האוכלוסייה הצרפתית גדלה רק ב-30 אחוזים, בעוד שבמדינות אירופה אחרות שיעור גידול הילודה הגיע ל-100 ואף ל-300 ול-400 אחוזים. (למרות המחלוקת בדבר הגורמים לתופעה, מרבית הדמוגרפים בימינו מאמינים שצרפת הקדימה בדור או שניים את הירידה המחזורית בקצב גידול האוכלוסין שפקדה את העולם המערבי כולו.)

צרפת התגמדה ביחס לשכנותיה – גורם מכריע לתבוסתה בידי הגרמנים ב-1870, ולחיפוש הנואש מאותה עת אחר בני ברית נגד גרמניה: רוסיה, אנגליה, ארצות הברית, מדינות קטנות במרכז ובמזרח אירופה, כל מי שרק היה מוכן. ומכאן גם תבוסתה הנוספת, המשפילה אף יותר, ב-1940.

לאחר 1945 חלה בצרפת התאוששות דמוגרפית. ניתן לזקוף זאת בין היתר לתופעה מחזורית נוספת – ה"בייבי בום" שלאחר המלחמה. אחרי השואה שהמיטה מלחמת

המיזדרדרת" (2003) מאת ניקולא בוורז (Baverez), משפטן ובוגר בית הספר היוקרתי למינהל ציבורי. באותה שנה ראה אור גם הספר: Le Grand Gaspillage ("הבזבז הגדול") פרי עטו של היסטוריון בעל שם מהסורבון, ז'אק מרסיי (Marseille), שהמשיך וכתב גם את: La Guerre des Deux Frances ("צרפת – מלחמת שתי המדינות", 2004), ולאחרונה פרסם את: Les Bons Chiffres pour ne pas voter ("הספרות הנכונות לבחירה מושכלת בצרפת של שנת 2007").

את בוורז ואת מרסיי כאחד, ניתן לתאר כאנשי שוק-חופשי שמרנים מתונים; לשניהם טורים ב-*Le Point*, שבועון ימני מהמרכז לחדשות ודעות. שניים נוספים, באים מרקע שונה לחלוטין: מישל גודה (Godet), פרופסור לכלכלה תעשייתית, היה בעברו קרוב לשמאל הנוצרי אך במשך הזמן פיתח ביקורת חריפה כלפי המדיניות החברתית והתעשייתית הנהוגה בצרפת. ספרו: Le Choc de 2006 ("ההלם של שנת 2006"), שראה אור ב-2003, הצביע על המחיר המופרז שמשלמת המדינה על היותה מדינת סעד, רעיון שהוא הרחיב השנה בספרו: Le Courage du bon sens ("האומץ של ההיגיון הבריאי"). השני הוא קלוד אלגר (Aligre), גיאולוג בעל מוניטין, ששימש כשר בממשלתו של ז'וספן, שם ניסיונו להביא לרפורמה במערכת החינוך הצרפתית העלה חרס. בהמשך דרכו היה לאחד מבעלי הטורים המוערכים ביותר בצרפת, תחילה ב-*L'Express*, השבועון השמאלי מהמרכז, ולאחר מכן ב-*Le Point*.

אדם נוסף שראוי להזכיר: לואי שובל (Chauvel), סוציולוג צעיר מהמכון הפריסאי למדע המדינה, שהביע את דעתו אודות התמוטטות מעמד הביניים הצרפתי, במאמר שפרסם: Les Classes Moyennes a la derive ("המעמד הבינוני נסחף"). בדומה לגודה ואלגר, שובל נתפס תחילה כאיש שמאל, וכפי הנראה זוהי דרכו גם עתה – עובדה שמדגישה ביתר שאת את כתב האישימו עמו יצא.

★

על מנת להבין מאין מגיעים אותם מחברים, יש לזכור את העובדה היסודית, שצרפת היא אחת מהמדינות המייסדות באירופה – כלומר, אחת ממדינות הלאום הוותיקות ביותר. מאז המהפכה הגדולה בשנת 1789, מאז ימי נפוליון, הייתה זו חברה חילונית מודרנית. במאות ה-19 וה-20 הייתה צרפת למובילה בעולם במדעים, טכנולוגיה, כלכלה, תרבות, אמנות וספרות. היא כבשה ואחר כך שחררה אימפריה קולוניאלית רחבת היקף. היא מילאה תפקיד מכריע בכינון האיחוד האירופי, שאמור להיות למעצמת-על במאה ה-21.

מעטות הן המדינות היכולות לזקוף לזכותן דרך מפוארת כל כך וזהות לאומית כה יציבה. זהות ומורשת מפוארות כל כך הן כשלעצמן ברכה פוליטית, אך מה קורה כאשר

הקרב בפואטייה. קרל פון שטאובן (Steuben, 1836). שמן על בד. מוזיאון וורסאי, צרפת.
 בפואטייה (723) הביס שרל, המצביא הפרנקי את הפולש המוסלמי ובכך הציל את אירופה מגורלו של חצי האי האיברי. על מעשהו זכה האיש בתואר "Martel", פטיש או מקבת, זאת על פי התקדים של יהודה המקבי.
 הכיבוש המוסלמי הזוחל של אירופה בימינו, במגמה להפוך את היבשת לאירביה, הוא מתוחכם יותר ומתרכז בניצול הכשלים המובנים בדמוקרטיה המערבית וביניהם תבוסתנות הליברליזם, התלות בנפט, החיפוש אחר כוח עבודה זול והעוינות לארה"ב ולישראל. על כל אלה יש להוסיף את תת הילודה אשר במקרה הצרפתי תביא כבר בשנת 2050 לרוב מוסלמי.

שהעניק משרד הרווחה הצרפתי ולהגירה מסיבית ממדינות שמעבר לים, בהן שיעור הילודה גבוה במידה ניכרת, לא היה הצמצום בשיעור הילודה חריף כבמדינות אירופיות אחרות, עם זאת, עד שנת 2007 הגיעה אוכלוסייתה של צרפת ל-63 מיליון נפש. על פי נתונים שפרסם האו"ם, לא צפוי גידול במספר זה עד שנת 2050.
 נכון שהתחזיות באירופה כולה הן של ירידה ניכרת בגודל האוכלוסייה, ולפי אמות-מידה אלה דריכה במקום היא בבחינת חדשות טובות. אך יש לזכור שהאוכלוסייה הצרפתית בכללה מתבגרת: ב-2005, כמעט רבע מהאוכלוסייה היא מעל גיל 60, בעוד ששיעור האזרחים בין הגילאים 20 ל-59, כלומר: אלה שעבודתם מכלכלת את

העולם ה-2 על אירופה, כל המדינות שלקחו חלק במלחמה הפיקו שלושה עד ארבעה ילדים למשפחה. בצרפת השתתפו במשחק גורמים נוספים, לרבות הגירה מארצות אירופיות אחרות ומהמושבות שמעבר לים. כך גדלה אוכלוסיית צרפת ב-25 אחוזים במהלך חמש עשרה השנים שבין 1945 ל-1960, תהליך שהביא לכך שמישל דברה (Debre), ראש הממשלה הראשון של דה גול, דיבר על צפי של "צרפת של 100 מיליון תושבים" עד שנת אלפיים.
 אך צפי זה לא התממש. בסוף שנות ה-60 חלה תפנית בצרפת, כמו במדינות מערביות רבות אחרות, מ"בייבי בום" לירידה חריפה במספר הלידות. שיעור הילודה הכללי צנח אל מתחת ל-2.1 ילדים לאישה. הודות להטבות נדיבות

כאוס חברתי

חברה הצרפתית הקלאסית – זו שהכרנו מאז ימי המהפכה ועד סוף המאה ה-20, זו המתוארת ברומנים הגדולים שכתבו הסופרים הצרפתים הדגולים, זו המוצגת בסרטי הקולנוע של הבמאים הצרפתים, מרנואר עד טריפו, משברול עד סוטה – התבססה בראש ובראשונה על משפחות גרעיניות חזקות, כאלה שיצר נפוליון בקוד החברתי שטווה: גירושין מותרים באופן עקרוני אך קשים מאוד להשגה בפועל; ילדים חוקיים מועדפים על פני ילדים לא-חוקיים; לאבות סמכות רבה יותר מאשר לאמהות.

החברה הצרפתית נשענה על מנגנון ממלכתי רחב אך מכובד מאוד, שכלל את כוחות הצבא ואת השירות הציבורי, כמו גם את מערכת החינוך, האוניברסיטאות, ומערך שלם של תעשיות, כבודות וזעירות, שבשליטת המדינה; את הפרנק – המטבע הצרפתי; הסדרים מיוחדים בתחום הדתי, על פיהם ממשלה חילונית ומיעוט חילוני חיים יחדיו בשלום עם רוב קתולי ובני דתות אחרות; את בני מעמד האיכרים האיתן ובני מעמד הביניים העירוני האיתן אף יותר, סוציאליסטים או קומוניסטים מובהקים; את פריס הנערצת, עיר האורות; את בני המעמד הבינוני, עמו נמנים (כפי שניסח זאת לואי שובל), "עובדי מדינה, אקדמאים, מהנדסים, יזמים וסוחרים, מנהלים ופקידים, בעלי מלאכה ובעלי חנויות", שהתחנכו על תרבות משותפת, כולם בוגרי אותה מערכת חינוך, אנשים בעלי ערכים משותפים המחויבים לשמירה על המורשת הלאומית.

במשך השנים חלו באופן טבעי שינויים מתמידים, אך אלה, עד לאחרונה, התרחשו במשורה, בבחינת "שינויים קוסמטיים". בעוד שהפוליטיקה הצרפתית המודרנית הייתה לכאורה בלתי יציבה – ארבע עשרה חוקות, שלוש שושלות מלוכה, חמש רפובליקות וכחמישים משברים, החל במרד הבסטיליה ב-1789 וכלה במהומות בפרברים ב-2005, החברה הצרפתית עצמה נותרה יציבה למדי. לדוגמה: בחינות הבקלוריה – הבחינה שעל פי תוצאותיה מתקבלים לאוניברסיטאות בצרפת, וה-concours des Grandes Ecoles, בחינה יוקרתית שבאמצעותה אליטה מצומצמת נבחרת לאוניברסיטאות האליטיסטיות – רק פעם אחת לא התקיימו, בזמן הכיבוש הנאצי בצרפת, ביוני 1940. מקץ ארבע שנים הן שבו להתקיים, גם בשעה שבעלות הברית לחמו למען שחרור צרפת. אך כל זה היה ואיננו.

הגורם המרכזי שהביא לכל זאת הוא כפי הנראה התפוררות המשפחה. שיעור הגירושין גדל מ-12 אחוזים בשנת 1970 לכמעט 40 אחוזים ב-2005; 20 אחוזים מכלל הזוגות הצרפתים אינם באים בברית נישואין; שליש מהאמהות מתגוררות ללא בן זוג; 40 אחוזים מהילדים נולדים להורים לא נשואים. אכן, נישואין חוזרים ונשנים היו לנורמה אתית וחברתית בצרפת, איחודים ופירודים

שאר האוכלוסייה, ישירות או בעקיפין, מגיע ל-50 אחוזים בלבד. בנוסף לכך, אוכלוסיית המהגרים, התורמת לגידול בשיעור האוכלוסין בצרפת, תופסת את מקומה של האוכלוסייה הצרפתית המקומית. עובדה זו מביאה אותנו למרכיב הבא בתמונה הכללית.

הלם ההגירה

ששה מיליון מהגרים חוקיים, 90 אחוזים מהם מארצות אסלאמיות, בין אם מדרום אגן הים התיכון ובין אם מאפריקה השחורה, הגיעו לצרפת במהלך 30 השנים האחרונות. שיעור הבאים הולך וגובר, וכן גם שיעור אזרחים: 150,000 אזרחים חדשים מדי שנה מאז 1999. ההגירה הבלתי חוקית, מצדה, אינה שוקטת על השמרים, ושיעורה, על פי מקורות יודעי דבר, מגיע ל-100,000 עד 200,000 בשנה. רוב השוהים הלא-חוקיים זוכים בסופו של דבר בזכויות. יתרה מזאת, כל תינוק שנולד על אדמת צרפת, בין אם להורים צרפתים ובין אם למהגרים ולשוהים בלתי חוקיים, זוכה באזרחות צרפתית. קהילת המהגרים והפוסט-מהגרים מוערכת כיום בכ-15 מיליון נפש. קהילה זו צעירה במידה ניכרת מהקהילה הצרפתית הילידית, ושיעור הילודה בקרבה גבוה בהרבה. מכאן שחלקה בקרב האוכלוסייה ילך קרוב לוודאי ויאמיר באופן דרמטי במשך העשורים הקרובים, והצפי של 63 מיליון אזרחים בצרפת של שנת 2050 יכיל רוב של יוצאי צפון אפריקה ואפריקה השחורה, כלומר, תהא זו מדינה מוסלמית בעיקרה, שתכיל מובלעת של אזרחים צרפתים. המגמה גוברת עוד יותר בשל תחושת ההזדהות ההולכת וגוברת השוררת בין קהילת המהגרים לבין 5 מיליון צרפתים ילידים לא לבנים הגרים מעבר לים, בין אם באיי הודו המערבית ובאי ראוניון שבאוקיינוס ההודי, ובין אם בצרפת עצמה, שרבים מבניה מתאסלמים.

הבחירות לנשיאות שנערכו בשנת 2002, היו הפעם הראשונה בה מהגרים וצאצאיהם הפגינו את כוחם: כאשר לה פן, עוין המהגרים, הובס על ידי שיראק בסיבוב השני, אלפים חגגו בחוצות הערים ונופפו את דגלי ארצות המוצא שלהם, בעיקר אלג'יריה ומרוקו. מסע הבחירות של שנה זו הדגיש אף ביתר שאת את אותם שינויים דרמטיים. כל אחת מהמפלגות, לרבות זו של לה פן, חיזרה אחר הבוחרים המהגרים וצאצאי המהגרים, שהם עתה חלק נכבד מאוכלוסיית הבוחרים. כל המועמדים הקיפו עצמם בעוזרים מהגרים, ובדיונים ששודרו בטלוויזיה הופיעו המועמדים מול פאנלים שבהם אוכלוסיית מהגרים, צאצאי מהגרים וצרפתים לא לבנים זכתה לייצוג גדול בהרבה מייצוגם באוכלוסייה. מנהיגים פוליטיים מדברים בגילוי לב אודות ההשפעה הגוברת שתהיה לצרפתים החדשים הללו – בזכות ולא בחסד – על עתידה של צרפת.

את מפלגות השמאל. פרויקטים לשיקום פני העיר פריס ירדו לטמיון, והעיר ההיסטורית התרוקנה מאוכלוסייתה המקורית – בני מעמד הפועלים ומעמד הביניים – והייתה לפארק שעשועים בסגנון יאפי: חלק ניכר מרוח החינוכיות הייחודית של העיר היה ואינו עוד. ערים צרפתיות אחרות לא תפסו את מקומה, ובצרפת אין כיום עיר העומדת בתחרות עם ערים אירופיות כדוגמת לונדון, בריסל, אמסטרדם, מינכן, ברלין, ציריך, מילנו וברצלונה.

על מעמד הביניים הצרפתי כותב שובל בספרו, שורה "תחושת אבדון ממשמש ובא". השָכר אינו עולה מאז שנות ה-80; מריטוקרטיה¹ חדלה לשמש כאמצעי לקידום מעמדי; האבטלה גואה וממרת את חייהם של אנשים שממילא נגזלו מהם גם חיי משפחה תקינים; מחיר הנכסים מאמיר, ומי שלא ירש אינו מסוגל לרכוש לעצמו קורת גג; הסיכוי לביטחון כלכלי אחרי גיל הפרישה הולך ומתרחק משנה לשנה. ההורים של מעמד הביניים של היום, כותב שובל, "שיפרו במידה ניכרת את רמת החיים שלהם", אך ילדיהם "יודעים שגורלם יהיה שונה מזה של הוריהם. הם חוששים שיגיעו לפת לחם".

ולבסוף, אם לא די באמור לעיל, הפשע. עד שנות ה-60 הייתה צרפת ארץ בטוחה למדי: אנשים כדוגמת הורי נהגו להשאיר את מפתח ביתם מתחת לשטיחון הסמוך למפתן. עתה צרפת היא ארץ מאוד לא בטוחה: תקיפות אלימות, הצתות, שוד מזוין ורצח אכזרי הם דבר שבשגרה. על פי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, שיעור הפשע – פעילות פלילית מדווחת ביחס לאוכלוסייה – גדל מ-12 אחוזים בשנת 1960, ללמעלה מ-60 אחוזים ב-1980, ולכ-70 אחוזים בשנת 2000. את שיעור הגידול ניתן לייחס לגורמים רבים, לרבות כלכליים. אך אין ספק שחלק הארי מהסיבות והגורמים מקורם בהגירה. על פי מקורות משטרתיים, למעלה מ-60 אחוזים מהפושעים ולמעלה מ-90 אחוזים מהעומדים בראש הפשע המאורגן על אדמת צרפת הם זרים או מהגרים, או ילדי מהגרים.

פשיטת רגל

אין ספק שצרפת היא עדיין אחת הארצות העשירות ביותר והמוצלחות מבחינה כלכלית באירופה, בעלת תוצר לאומי גולמי של 2.2 טריליון דולרים. ההכנסה הלאומית לנפש עולה על 30,000 דולרים. במילים אחרות, היא נמצאת בליגה אחת עם יפן וגרמניה, שתי מדינות שאוכלוסייתן גדולה בהרבה משלה.

השפע הצרפתי בהווה מקורו בחלקו במשלחי-יד מסורתיים כגון חקלאות, תיירות ואופנה; במהלך 30 השנים האחרונות היו אלה למקור הכנסה רב ערך. מקורו גם בתעשיות ושירותים מסורתיים (איירבוס בתעופה, קרפור בהפצה המונית, אקור בתחום המלונאות, טוטאל-אלף בדלק, רנו ופגיו בתחום תעשיות הרכב, בנקים בינלאומיים

הגורמים לילדים להעתיק את מקום מגוריהם שוב ושוב, בשל כל מיני סידורי "משמורת משותפת" שבגינם עליהם להסתגל לחיות ביחד עם ילדים נטושים נוספים המגיעים יחד עם בני הזוג של הוריהם הביולוגיים. הקוד האזרחי עצמו שונה על מנת להיות באופנה, וכך הולך התהליך ומתעצם. שוויון מלא שורר כיום בין אבות לאמהות, בין ילדים טבעיים לילדים חוקיים, בין זוגות נשואים לכאלה שאינם נשואים; ואף שנישואין חד-מיניים עדיין אינם חוקיים, בריתות אזרחיות שכאלה מוכרות בחוק.

סדרת הפרעות נוספת השפיעה במקביל על כל היבט של אורח החיים הצרפתי. בעוד המדינה גדלה בצורה מופרזת, מרבית הפונקציות המעצבות את השלטון פשוט נעלמו. כולם יודעים שמרכז הכוח, במונחים של תקנות וחוקים כמו גם היבטים משפטיים, מצוי כיום באיחוד האירופי ולא ברפובליקה הצרפתית, בפרלמנט האירופי ובנציבות האירופית ולא בפרלמנט הצרפתי ובממשלת צרפת. בני ספר ממלכתיים, שהיו פעם מצוינים, התנוונו, הן בשל העובדה שרק נשים פונות להוראה והן בשל ההגירה. במרבית האזורים העירוניים, חבורות בריונים שהשתלטו על אתרי בני הספר מציקים למורות ולמנהלות. אוניברסיטאות ממלכתיות, שהיו פעם משובחות, הולכות ומידרדרות מאז 1968, ואוניברסיטאות העילית, או ה-Grandes Ecoles, עומדות בפני תחרות קשה מצד שוק ההשכלה הגלובלי (על פי דוח שפורסם במרס 2007, אף לא מוסד אקדמי צרפתי אחד מופיע ברשימת 100 האוניברסיטאות המובחרות). מאז ביטול גיוס החובה בשנת 1995, כוחה הצבאי של המדינה פחת לכדי יכולת גרעינית סמלית וכוח מהיר פריסה קטן של משלחות למטרות שמירת שלום בלבד. והפרנק הצרפתי הוחלף ביורו. באשר לדת, הכנסייה הקתולית קרסה עוד בשנות ה-60 המאוחרות של המאה העשרים, ומאז לא התאוששה: על פי סקר שנערך לאחרונה, רק 51 אחוזים מהצרפתים מצהירים שהם קתולים, ורק 17 אחוזים מהם מקיימים מצוות. אבנגליסטים פרוטסטנטים מנסים למלא את החלל הנוצרי – נראה שמספרם של האבנגליסטים כיום כפול מזה של הפרוטסטנטים המסורתיים, והכנסייה הקתולית עצמה, או לפחות ציבור המאמינים שלה, מנסה להשיב מלחמה, עד כה ללא הצלחה ניכרת. באשר לקבוצות החילוניות הצרפתיות (אלה הדוגלות ב"מחשבה חופשית", זרמים "הומניסטיים" לכאורה, קבוצות סוציאליסטיות וקומוניסטיות), מצבם של אלה חמור אף יותר.

החקלאות המתועשת, וכיום בחסות השוק האירופי, עדיין ממלאה תפקיד חשוב בכלכלה הצרפתית, אך האיכרים פחות או יותר נעלמו כמעמד (הם מהווים כיום רק 3 אחוזים מכוח העבודה), וחלק ניכר מהאזורים הכפריים היה לשדות בור וליערות פרא. מעמד עובדי התעשייה מתכווץ אף הוא: מ-38.5 אחוזים מהמשרות בשנת 1974, ל-20 אחוזים ב-2005. עובדים נטושים הן את האיגודים המקצועיים והן

דוגמת סוסייטה ג'נרל ו-BNP-Paribas), כמו גם תחום ההיי-טק (אנרגיה גרעינית, תקשורת, פרמצבטיקה). אולם במשך שני העשורים האחרונים חלו התפתחויות מדיניות. בעוד שרוב החברות הצרפתיות הגדולות היו רווחיות במשך שנים, התוצר הלאומי הגולמי הצרפתי גדל בשיעור אטי מאוד או שלא גדל כלל. פירוש הדבר הוא שהתעשייה והשירותים בצרפת נוטלים את חלק הארי של הכנסתם מפעילויות הנעשות מעבר לים ולא מפעילות כלכלית מקומית. חלק מהחברות כבר הגיעו למסקנה לוגית ועברו אל מחוץ לגבולות המדינה: חברה צרפתית כמו רנו לדוגמה, רשומה עתה בהולנד.

באשר לאלה שנותרו בבית, הן אינן מסוגלות לספק די משרות לאוכלוסייה העובדת, המונה כ-30 מיליון איש, וכך, כ-9 אחוזים מתושבי צרפת מחוסרי עבודה – כפליים לערך משיעור האבטלה בבריטניה, אירלנד, ארצות סקנדינביה, יפן וארצות הברית. בין בעלי כושר עבודה שמתחת לגיל 24, שיעור המובטלים מרקיע שחקים ומגיע ל-22 אחוזים. בנוסף לכך, למעלה מ-50 אחוזים מהמשרות כיום הן "וירטואליות" יותר מאשר "מעשיות", כלומר, הן אינן עומדות במבחן ניהול העסקים הרציונלי. על פי אינדקס שחובר על ידי הארגון לשיתוף ופיתוח כלכלי, מספר השעות המוקדשות בצרפת לעבודה "בפועל" הוא 617 שעות שנתיות, לעומת 801 בבריטניה ו-865 בארצות הברית.

איך מתמודדים עם זאת הצרפתים? פשוט: הם מסתמכים על מדיניות מדינת הסעד ההולכת וגוברת, מדיניות הדואגת למובטלים, לעניים חסרי הסיכוי להשיג משרה כלשהי; ועל חברות ממשלתיות לא רווחיות, המעסיקות עובדי ציבור זוטרים מיותרים. ועוד לא דיברנו על יוזמות ונדבות שונות, בדרך כלל בצורת הנחות במסים, שמעניקה הממשלה לחברות המסכימות לא לחסל את עסקיהן ולעבור למקום אחר.

שורשיה של שיטה זו בשנת 1936. אז החלו העובדים לקבל שכר עבור ימי חג בהם לא עבדו, והאיגודים המקצועיים זכו להכרה. השיטה התחזקה עוד יותר בשנת 1945, עם הקמת ה-Securite Sociale (סעד), תוכנית בריאות, פנסיה והטבות משפחתיות נרחבות. לכך נוספו בשנות ה-50 עוד תוכניות סוציאליות, לרבות תוכניות דויר-ציבורי רחבות היקף. תוכנית להבטחת שכר מינימום הונהגה ב-1950, וב-1968 החליפה אותה תוכנית הבטחת הכנסה המשודרגת בעקביות. שעות העבודה הולכות ופוחות, בין אם באמצעות תשלום עבור חופשות (משבועיים בשנת 1936 לחמישה שבועות ב-1982), ובין אם על ידי קיצור שבוע העבודה מ-40 ל-35 שעות. קיימת חובת פרישה בגיל 65 ולעתים אף מוקדם יותר. פרישה מוקדמת, המלווה בזכויות מלאות, הייתה לנוהל רווח בשנות ה-70. פיטורין כפופים לאישורים בירוקרטיים, וגוררים פיצויים והטבות. הן שירות המדינה והן החברות הממשלתיות אמורים לייצר משרות באופן יזום.

המדינה מממנת גם חינוך. הלימודים בבתי הספר היסודיים ובתיכונים ממומנים על ידי המדינה מאז ימי הרפובליקה ה-3. ניסיונות שנעשו בשנות ה-60 להעלות את שכר הלימוד במכללות נדחו בתוקף, כמו גם ניסיונות להציב תנאי קבלה קפדניים יותר למכללות.

התהליך הגיע לשיאו ב-1982, עם החלת הבטחת הכנסה המספקת הכנסה מהמדינה למובטלים כרוניים, בין אם הם צרפתים או זרים, וכן כיסוי רפואי לכול, המספק לכולם גישה חופשית לשירותי הבריאות שהם ממילא זולים ומסובסדים. בסך-הכול, תקציב המדינה זולל כיום 54 אחוזים מהתוצר הלאומי הגולמי, בעוד מִסים נוגסים ב-44 אחוזים מהכנסה.

כפי שכותב ז'אק מרסיי בספרו Les Bons Chiffres, צרפת הופכת למדינה בה הרוב מתקיים מהבטחת הכנסה והמיעוט משלם מסים על הונו. גם כך אין המדינה מצליחה להתקיים במסגרת האמצעים העומדים לרשותה, והיא נאלצת לקחת הלוואות גדולות. החוב הציבורי גדל מסכום השווה ל-213 מיליארד יורו בשנת 1978 ל-454 מיליארד ב-1990 (במונחים ריאליים נוכחיים), האמיר ל-740 מיליארד ב-1995, והמשיך לגדול עד שהגיע ל-1.2 טריליון בסוף שנת 2006.

אך מה שמכונה חוב לאומי בצרפת קטן בחצי ממה שהיה מכונה כך בארצות כמו ארצות הברית או קנדה. בקטגוריה זו לא נכללים תשלומי הפנסיה לשירות הציבורי (בין 800 מיליארד לטריליון יורו), החוב של שירות הבריאות הלאומי, וחובות פרטיים רבים (ל-Credit Lyonnais לדוגמה) שלוותה המדינה. למעשה, החוב הציבורי האמיתי מגיע לכ-2.7 טריליון יורו, או 130 אחוזים מהתל"ג. מרסיי מזהיר שסכום זה עלול להכפיל את עצמו בחמש עשרה השנים הבאות. מדובר בקנה-מידה המתקרב לחובה של האימפריה העותמאנית במאה ה-19.

ז'אק שיראק היה הנשיא הגרוע ביותר או הפחות יעיל שידעה ההיסטוריה של הרפובליקה החמישית, השלטון שכונן שרל דה גול בשנת 1958. בשתי הקדנציות שלו – 1995 עד 2002 ו-2002 עד 2007 – היה המשבר בו שרויה צרפת לקטסטרופה.

לזכותו של שיראק יש לומר שהיה מודע להידרדרות במצב, והורה לראש הממשלה הראשון שלו, אלן ז'ופה (Juppe), ליישם רפורמות רבות. לרוע המזל, גם הוא וגם ז'ופה לא הצליחו לגייס תמיכה ציבורית למאמציהם, ולא נקטו בצעדים הנדרשים. פחות משנה לאחר בחירתו, שביתות ממושכות והפגנות אילצו את שיראק לסגת ממרבית ההצעות לרפורמות. הוא לא התאושש מכך, ולא העז לחזור ולנסות להציל את המדינה.

אם שיראק עמד בראש "צרפת קורסת", שלושת המועמדים לבחירות הנוכחיות לנשיאות שייכים לדור

אך מה שבאמת מערער את צרפת כדמוקרטיה זו החוקה שמאחורי החוקה: כלומר, התפקיד שממלאת בירוקרטיה שאינה עומדת לבחירה. כפי שכותב שובל:

כפי שאמרנו בעבר על פרוסיה – למדינות אחרות יש צבא, אך פרוסיה היא צבא שיש לו מדינה – אנו אומרים כיום על צרפת אך בהבדל קטן: למדינות אחרות יש בירוקרטיה, אך צרפת היא בירוקרטיה שיש לה מדינה.

אין זו הפעם הראשונה בה אנו פוגשים אטטיזם² בצרפת. טוקוויל הקדיש ספר שלם לנושא: The Old Regime and the Revolution. הוא טען שמהפכת 1789, על כל המהפכים והרדיקליזם שהביאה עמה, הסתיימה בכך שרק הגבירה את אופיה המלוכני של צרפת במקום להרוס אותו; הכול המשיך להסתובב סביב הכוח המרכזי וסוכניו המאורגנים באופן היררכי. בשלהי המאה ה-19, ובעיקר במאה ה-20, ימלא האטטיזם הבירוקרטי תפקיד מרכזי אף יותר.

בשנת 1940 הקים משטר וישי כ-60 "בתי ספר למנהיגות". אחרי שחרור צרפת, אחד מהם, הממוקם באלפים הדרומיים, היה לדגם לבית ספר לאומי למינהל שהוקם על ידי שרל דה גול בשנת 1945. המוסד, הידוע בכינויו ENA, מאופיין על ידי עקרונות המריטוקרטיה. הקבלה הייתה מותנית בבחינות ובתחרויות; תוכנית הלימודים הייתה מגוונת וכללה כלכלה וניהול כמו גם משפט ציבורי ומינהלי; ובוגרי ENA נסעו הרבה, ברחבי צרפת ומחוצה לה. ביסוד המוסד עמדה רוח עזה של רצון להשיב את המדינה לגדולתה מימים עברו, להשיב עטרה ליושנה. התחושה ששררה בקרב בוגרי המוסד הייתה של מעין שליחות: הם לא יהיו סתם עובדי מדינה אלא יועצים ומדריכים מדיניים.

בתוך עשור הפך ENA מסתם פרויקט למוסד רב השפעה. מספר בוגרי המוסד גדל והם תפסו את רוב המשרות הבכירות במינהל הציבורי. ואז מצאה עצמה צרפת שקועה שוב בבז. שלטון הרפובליקה הרביעית היה חלש, רווי מעשי שחיתות ואי-סדרים, פגוע בשל התבוסה בהודו-סין והמלחמה שפרצה באלג'יריה. מצד שני, "הפלא הצרפתי" היה בעיצומו, הודות להתפתחויות דוגמת ה"בייבי בוס", צמיחה כלכלית שלאחר מלחמה, תוכנית מרשל ואינטגרציה אירופית. השאלה הייתה אם צרפת תצליח לנצל את ההזדמנות.

דה גול, שחי אותה עת חיי בדידות בכפר במזרח צרפת, דאג שכך יהיה. היו לו עדיין תומכים נאמנים, חלקם פנאטים, ובשנת 1958, כשחלק מהצבא הצרפתי מרד באלג'יריה, נקרא הגנרל משכבר "להציל את הרפובליקה". הוא נענה, אך עמד על כך שיותר לו לעצב מחדש את החוקה על פי ראות עיניו ושהדבר יאושר במשאל עם. כך באה לעולם הרפובליקה החמישית. דה גול נבחר לנשיא וכיהן בתפקיד זה למשך עשר שנים.

שלאחר הקריסה. הם צעירים משיראק בכשני עשורים – ביירו הוא בן 56, רויאל בת 54, סרקוויזי בן 52 – והנרטיבים הפוליטיים והאישיים הצבעוניים שלהם, כל אחד בדרכו, תואמים למצב הכאוטי השורר כיום בצרפת. איש מהם לא יכול היה להיות מועמד בא בחשבון בבחירות קודמות. אין בכך כדי לומר שמי מהם, אם ייבחר, יהיה מסוגל להביא לשינוי אמיתי ולהציל את צרפת מלהידרדר במורד המדרון התלול.

על רקע התפאורה הקודרת של הידרדרות צרפת, מסע הבחירות האחרון אכן נראה כמעט לא רלבנטי. וזאת כיוון שההידרדרות אינה קשורה למדיניות של מנהיג לאומי זה או אחר, בעבר, בהווה ובעתיד, אלא לאופן תפקוד המערכת הפוליטית ביסודה, מאז ראשיתה של הרפובליקה החמישית בשנת 1958.

להלכה, צרפת היא רפובליקה דמוקרטית, עם נשיא הנבחר על ידי העם, פרלמנט בעל שני בתי-מחוקקים, (בו מרבית הכוח נתון לבית התחתון, האספה הלאומית), 22 יחידות ממשל אזוריות, וכ-40,000 מועצות מקומיות, בית משפט חוקתי ומערכת משפטית פחות או יותר עצמאית. היא דבקה בהצהרת זכויות האדם והאזרח שפורסמה ב-1789, ובהצהרות נוספות לרבות אמנת זכויות האדם של האו"ם משנת 1948 ושתי אמנות אירופיות – אחת פורסמה על ידי מועצת אירופה בשנת 1950 והשנייה הופצה על ידי הקהילה האירופית בשנת 2000.

אך המציאות שונה. כבר באמנה משנת 1958, וכן באופן בו היא מפורשת, יש מרכיבים מוזרים המתאימים יותר למשטרים רודניים אפלים. הנשיא יכול לעקוף את נוהלי החקיקה ולזמן משאל עם על כל חקיקה ואף על כל שינוי חוקתי בו הוא חפץ. על פי סעיף 16 הוא יכול להכריז על מצב חירום, ולשלוט כמעין דיקטטור למשך מספר חודשים. ה-Domaine reserve – "תחום נשמר", תפיסה שאינה מוזכרת בחוקה הכתובה אך היא בכל זאת חלק ממנה, מעניקה לו פיקוח כמעט בלעדי בעניינים הנוגעים לביטחון לאומי ולמדיניות חוץ. אפילו הזכות להגיש הצעת חוק, אבן יסוד בכל דמוקרטיה מודרנית, נלקחה בעיקרה מהפרלמנט, מאחר שהצעות חוק אשר יוזמת הממשלה, שזכו לכינוי "פרויקטים", זוכות לקדימות לעומת הצעות חוק פרלמנטריות, המכונות "הצעות".

נכון שקיימים כוחות-נגד שאותם לא הביאו בחשבון מנסחי החוקה; ובמשאל עם ניתן גם להפסיד. הזרוע המבצעת נחלשת בשל תחרות סמויה בין הנשיא לראש הממשלה: הראשון יכול למנות את השני אך אינו יכול לפטר. גם כאשר שניהם שייכים לאותה מפלגה, החיכוכים תכופים ועשויים להוביל למדינה עם כפל סמכויות. כך נאלצת צרפת לנקוט באמצעים מגוחכים כדוגמת שני נציגים היוצאים לאירועים בינלאומיים, אם למועצה האירופית או לפגישות ה-G-7 וה-G-8 – העומד בראש המדינה והעומד בראש הממשלה.

הנוגדת את המודל האנגלוסקסי של שוק חופשי "חמסן" וקפיטליסטי. מן הבעיות המבניות – אוכלוסיה מזדקנת, הגירה גוברת, חוב לאומי – מכל הרעות הללו בחרו להתעלם.

בקרב חוגים שונים קמה כמובן התנגדות להשתלטות בוגרי ENA, בעיקר בצורת תסיסה חברתית בין אלה שנפגעו מהשיטה. מהפכת הסטודנטים בשנת 1968, שזעזעה את הרפובליקה החמישית למשך מספר שבועות פגעה במעמדו של דה גול, וכך גם הרומן החטוף עם קבוצות טרור שמאלניות בראשית שנות ה-70. אך בעיקרו של דבר האטטיזם ניצח, והסיבה לכך הייתה שלכאורה הכול התנהל כשורה, וצרפת התגברה על המשברים. תרמו לכך גם ההשפעות המרגיעות של מדיניות הרווחה שהלכה וגברה. בסופו של דבר, בזמן שלטונו של פרנסואה מיטרון הסוציאליסט, כמעט כל גוף אליטיסטי או אליטיסטי-למחצה במדינה, לרבות הקומוניסטים והאינטלקטואלים, הוכלל או נרכש על ידי המערכת. האתגר האמיתי היחיד בעשורים הבאים היה האינטגרציה האירופית, בעיקר במובן של "שוק אחד", שהביאה ליתר שקיפות, תחרותיות וניליות בחיי הכלכלה באירופה.

האם יש סיכוי לכך שבשנת 2007 יחול שינוי כלשהו? מפתיע ששלושה מתוך ארבעת המתמודדים לבחירות – סרקוזי, ביירו ולה פן, אינם נמנים עם חבורת בוגרי ENA. וגם רויאל, אף שמוצאה משם, התנתקה ככל הנראה מהחבורה. מבין הארבעה, סרקוזי – פרו-אמריקני מוצהר ומבקר (זהיר) של מדינת הרווחה, הוא המועמד היחיד שהשקיע מחשבה במצבה הרקוב של זו, ורמז על כך שאם ייבחר, בכונתו לבצע מספר רפורמות חוקתיות – החל בחיסול משרד ראש הממשלה לטובת פרלמנט חזק יותר וסמכויות פרלמנטריות חזקות יותר, וכלה בקיצוצים הדרגתיים במגזר הציבורי, כל זאת על מנת לקרב את הרפובליקה למודל הפוליטי האמריקני. מול סרקוזי, גם ביירו הצהיר שאם ייבחר, בכונתו לבטל את ה-ENA לחלוטין.

נניח שאכן ייבחר נשיא שמתכוון לבצע רפורמות במערכת הריכוזית. מי יהיו אלה שיסייעו לו במימוש תוכניותיו, שעה שחברי הקבוצה ועובדי מדינה מאיישים את כל המשרות והתפקידים? ■

ה ע ר ו ת

1. שיטה לפיה המוכשרים, המיומנים והראויים מגיעים לשלטון על בסיס יכולות והישגים אינטלקטואליים, בניגוד לשלטון המצוי בידי אלה שנולדו למשפחות ה"יכונות". (הערת מתרגם)
2. מצב של מתן העדפה לתכנון ריכוזי המבוצע על ידי המדינה על פני מנגנון שוק חופשי. (הערת מתרגם)

החוקה של שנת 1958 חוברה על ידי מישל דברה (Debre), גוליסט נלהב שהיה גם ממייסדי ה-ENA. שום חוקה צרפתית מאז ימי האימפריה השנייה לא הרחיבה באופן כה דרסטי את סמכויות הרשות המבצעת והפחיתה כך בסמכויות הרשות המחוקקת. היחס המועדף לו זכו עובדי ציבור ובוגרי ENA לעומת פוליטיקאים שנבחרו באופן דמוקרטי היה בולט. באורח מנוגד למודל ווסטמינסטר, חברי פרלמנט נדרשו להתפטר לפני הצטרפותם לרשות המבצעת, אך פקידי מדינה יכולים להיבחר לפרלמנט או להתמנות לשרים בלי לפרוש מהשירות הציבורי. יתרה מזאת, ברגע שהם פורשים מהפוליטיקה, מותר להם לחזור למשרותיהם הקודמות, והם זוכים למלוא ההטבות הסוציאליות.

מידת השתלטותם של בוגרי ENA הייתה מדהימה. לפי הערכות, מאז שנות ה-70, 70 אחוזים מכלל חברי הפרלמנט היו עובדי מדינה, לרבות פרופסורים באוניברסיטאות – מרבית האוניברסיטאות מופעלות על ידי המדינה – וגם מורים בבתי הספר התיכוניים. באשר לחברי קבינט, כמעט 90 אחוזים מהם בוגרי ENA. מתוך שבעה עשר ראשי ממשלות מאז 1958, שישה הם בוגרי ENA ותשעה אחרים היו עובדי מדינה או עובדי מדינה לשעבר, אנשי צבא לשעבר או עובדי חברות ציבוריות לשעבר. באשר לנשיאים, רק אחד – מיטרון – היה אדם פרטי, ארבעת האחרים היה עובדי מדינה, ושניים מהם – זייסקר דסטן ושיראק – הם בוגרי ENA.

מקור כוחם של עובדי המדינה נבע גם מכך שהם חלשו על הכלכלה. מאז 1936, חלק ניכר מהחברות הגדולות הולאמו בהדרגה, החל בבנקים וחברות ביטוח דרך שירותי הרכבות וחברות התעופה, מחברות הכרייה ועד תעשיות הפלדה, הרדיו, הטלוויזיה וסוכנויות התקשורת, וכלה בתעשיות האוויריות ובתעשיות הרכב. הרפובליקה החמישית שלאחר 1958 הרחיקה לכת והחלה בתכנון פרויקטים תעשייתיים רחבי היקף שטשטשו את ההבחנה בין חברות פרטיות לחברות ציבוריות. החברות הפרטיות היו תלויות בחוזים ממשלתיים ותפקדו כאילו הן אגפים של החברות הממשלתיות. חוזים ממשלתיים רבים נתפרו על מנת לסייע לחברות פרטיות מועדפות להתמודד מול חברות מתחרות. מאחר שבוגרי ENA ניהלו את הסקטור הציבורי, בוגרים אחרים – או אף אותם בוגרים עצמם – "הושאלו" לחברות הפרטיות ושימשו כמעין "חונכים".

אין צורך להכביר מילים על כך שהשתלטות מעין זו על מדינה סופה לפגוע ביצרנות, אם לא גרוע מכך. ככל שגבר כוחם כך העמיקו וכפו חברי הקבוצה את דפוסי התנהגותם על צרפת כולה, ומול התנגדויות התמודדו באמצעות מתן שוחד. דוגמה אחת לשוחד – גם אם רטורית אך לא פחות משמעונית – לבשה צורה של גינונים לאומניים, שהופנו בדרך כלל כלפי ארצות הברית; סיסמה רווחת בה הרבו להשתמש הייתה שצרפת רואה לעצמה למטרה לקיים ולהגן על תרבות אירופית נעלה המבוססת על מדינת רווחה